

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชของเกษตรกรชาวไร่อ้อย
ตำบลนาบ่อคำ อำเภอเมือง จังหวัดกำแพงเพชร

Factors Influencing Pesticide Application Behaviors of Sugarcane
Farmers at Nabokum Sub-District, Muang District,
and Kamphaeng Phet Province

ศิริลักษณ์ บุญสุวรรค์,¹ สุดารัตน์ สีหาเทพ¹ และกิงแก้ว สำรวัยรื่น¹

Siriluk Boonsun,¹ Sudarat Seehatep¹ and Kingkaew Samruayruen¹

¹คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม

¹Faculty of Science and Technology, Pibulsongkram Rajabhat University

Received: July 15, 2019

Revised: August 21, 2019

Accepted: August 28, 2019

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยเชิงพยากรณ์ (predictive research) นี้มีวัตถุประสงค์หลัก คือ เพื่อศึกษาปัจจัยส่วนบุคคล ปัจจัยนำ ปัจจัยเอื้อ ปัจจัยเสริม และความรอบรู้ด้านสุขภาพ มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช และวัตถุประสงค์ทั่วไป คือ เพื่อศึกษาพฤติกรรมการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช ของเกษตรกรชาวไร่อ้อย ตำบลนาบ่อคำ อำเภอเมือง จังหวัดกำแพงเพชร ประชากร คือ เกษตรกรผู้ปลูกอ้อย ตำบลนาบ่อคำ อำเภอเมือง จังหวัดกำแพงเพชร คำนวณกลุ่มตัวอย่างจากสูตรของ Krcjcie and Morgan ได้จำนวน 261 คน และการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างใช้การสุ่มแบบหลายขั้นตอน เครื่องมือที่ใช้เก็บข้อมูล คือ แบบสอบถามที่กลุ่มตัวอย่างตอบด้วยตนเอง วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าต่ำสุด ค่าสูงสุด และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบขั้นตอน ผลการวิจัยพบว่า (1) ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชของเกษตรกรชาวไร่อ้อย ตำบลนาบ่อคำ อำเภอเมือง จังหวัดกำแพงเพชร คือ ความรอบรู้ด้านสุขภาพ ($P\text{-value} < .001$) โดยมีอิทธิพลทางบวกต่อพฤติกรรมการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยสามารถอธิบายได้ร้อยละ 30.3 (2) เกษตรกรมีพฤติกรรมการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชโดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=119.1$, $SD=12.99$) ผลการวิจัยที่ได้ สามารถนำไปเป็นข้อมูลพื้นฐานในการวางนโยบายหรือจัดโปรแกรมส่งเสริมให้เกษตรกรมีความรอบรู้ด้านสุขภาพด้านต่าง ๆ ที่ดีขึ้น เพื่อปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชที่ถูกต้องและเหมาะสม และเป็นข้อมูลสำหรับเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องในการเฝ้าระวังความเสี่ยงในการเกิดโรคจากการสัมผัสสารเคมีกำจัดศัตรูพืชของเกษตรกรที่มีพฤติกรรมการใช้ยาในระดับสูงต่อไป

คำสำคัญ: เกษตรกรชาวไร่อ้อย, สารเคมีกำจัดศัตรูพืช, กำแพงเพชร

Abstract

This predictive research aimed to study various factors, including personal factors, predisposing factors, enabling factors, reinforcing and health literacy factors which influenced pesticide application behaviors of sugarcane farmers from Nabokhum Sub-district, Mueang District, and Kamphaeng Phet Province. The sample group consisted of 261 sugarcane farmers at Nabokhum Sub-district, Mueang District, Kamphaeng Phet Province. They were selected as samples using multi-stage random sampling. Data collection tools used and analyzed were questionnaires, data analysis using frequency, percentage, mean, minimum, maximum, standard deviation and stepwise multiple regression analysis. The results of the research were as follows: (1) one factor influencing pesticide application behaviors of sugarcane farmers at Nabokham Sub-district, Mueang District, Kamphaeng Phet Province, with statistical significance at level 0.05, was health literacy (P -value $<.001$), which could predict 30.3%. (2) farmers had a high level of pesticide application behaviors. (\bar{X} =119.1, SD =12.99). There should be a policy or an intervention program to promote health literacy of sugarcane farmers for improving their behavior when applying pesticides. This can be used as basic information for pesticide poisoning surveillance for farmers who have high levels of pesticide application behavior

Keywords: sugarcane farmers, pesticide application behaviors, Kamphaeng Phet Province

บทนำ

ประชากรส่วนใหญ่ของประเทศไทยมีอาชีพทางการเกษตร กระบวนการผลิตเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมโดยมีการใช้เทคโนโลยีเพื่อเพิ่มความสะดวก รวดเร็ว และการใช้สารเคมีเพื่อเพิ่มผลผลิตและกำจัดศัตรูพืช (Sangpakdee et al., 2014) ซึ่งมีสถิติการนำเข้าสารเคมีกำจัดศัตรูพืชของกรมวิชาการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ระหว่างปี พ.ศ. 2540-2553 สูงมากถึง 120,000 ตัน มูลค่า 18,000 ล้านบาท (Siripanich, 2013) สารเคมีกำจัดศัตรูพืช ซึ่งการใช้ที่ไม่ถูกต้องหรือไม่เหมาะสมส่งผลให้เกษตรกรหรือผู้ที่เกี่ยวข้องได้รับอันตรายต่าง ๆ โดยสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (Thai Health Promotion Foundation, 2018) ได้ระบุว่าส่งผลกระทบต่อแบบพิษเฉียบพลัน หลังจากการสัมผัสสารเคมี เช่น คลื่นไส้ อาเจียน ปวดหัว ปวดกล้ามเนื้อ ท้องร่วง หายใจติดขัด ตาพร่า เป็นต้น และผลกระทบที่เป็นพิษเรื้อรัง ซึ่งเกิดจากพิษสะสมที่ก่อให้เกิดโรคหรือปัญหาอื่น เช่น มะเร็ง เบาหวาน อัมพฤกษ์

อัมพาต โรคผิวหนัง เป็นต้น จากรายงานสถานการณ์โรคและภัยสุขภาพจากการประกอบอาชีพและสิ่งแวดล้อมระหว่างปี พ.ศ. 2559-2560 (Bureau of Occupational and Environmental Diseases, 2017) ในปี พ.ศ. 2560 กลุ่มอาชีพเกษตรกรที่พบผู้ป่วยมากที่สุด คือ กลุ่มอาชีพผู้ปลูกพืชไร่ และพืชผัก จำนวน 5,344 คน คิดเป็นร้อยละ 51.82 โดยเป็นผู้ป่วยจากโรคพิษจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืชจำนวน 10,312 ราย คิดเป็นอัตราป่วยเท่ากับ 17.12 ต่อประชากรแสนราย ซึ่งเพิ่มขึ้นจากปี พ.ศ. 2559 ที่พบผู้ป่วยจำนวน 8,689 ราย คิดเป็นอัตราป่วย 14.47 ต่อประชากรแสนราย และในจังหวัดกำแพงเพชรมีอัตราการป่วยจากโรคพิษจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืชสูงกว่าเป้าหมายที่กำหนดไว้ (ต้องไม่เกินร้อยละ 15 ต่อประชากรแสนราย) และมีแนวโน้มสูงขึ้น โดยปี พ.ศ. 2556 เท่ากับ 26.76 พ.ศ. 2557 เท่ากับ 24.54 และเพิ่มเป็น 66.48 ต่อประชากรแสนราย ในปี พ.ศ. 2560 ซึ่งอัตราการป่วยสูงขึ้นเป็นลำดับที่ 4 ของประเทศ และเป็นลำดับที่ 1 ของเขตภาคเหนือ เนื่องจากประชากรส่วนใหญ่ของจังหวัดกำแพงเพชรมีอาชีพพื้นฐาน

ในภาคเกษตรกรรมโดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มผู้ปลูกอ้อย ซึ่งมีมากเป็นอันดับ 2 ของภาคเหนือ จากการเปลี่ยนแปลงพื้นที่เพาะปลูกจากเดิมที่เป็นนาข้าว มันสำปะหลัง ข้าวโพดและการเลี้ยงสัตว์มาปลูกอ้อยแทน จึงทำให้ปริมาณพื้นที่ปลูกอ้อยเพิ่มขึ้นเป็น จำนวน 742,120 ไร่ (Office of the Cane and Sugar Board, 2017) และจากการประเมินระบบเฝ้าระวังสุขภาพเกษตรกร ที่เสี่ยงต่อการสัมผัสสารเคมีกำจัดศัตรูพืช โดยสำนักโรคจากการประกอบอาชีพและสิ่งแวดล้อมปี พ.ศ. 2559 พบว่าจังหวัดกำแพงเพชรเป็นหนึ่งในจังหวัดที่ขาดข้อมูลสำหรับการวิเคราะห์ความเสี่ยงในการทำงานของเกษตรกรจากการสัมผัสสารเคมีกำจัดศัตรูพืชที่ครอบคลุม (Bureau of Occupational and Environmental Diseases, 2016) และจากการศึกษาการประกอบอาชีพของประชาชนในตำบลนาบ่อคำ อำเภอเมือง จังหวัดกำแพงเพชร พบว่า ประชาชนมีการประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นหลักและ ร้อยละ 85.54 มีการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชต่าง ๆ อีกทั้งยังไม่เคยมีการศึกษาถึงปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชของเกษตรกรชาวไร่อ้อยในพื้นที่ดังกล่าว ดังนั้น คณะผู้วิจัยจึงมีความสนใจศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชของเกษตรกรชาวไร่อ้อย ตำบลนาบ่อคำ อำเภอเมือง จังหวัดกำแพงเพชร ผลที่ได้จะเป็นข้อมูลพื้นฐานในการวางแผนนโยบาย หรือจัดโปรแกรมส่งเสริมให้เกษตรกรมีความรอบรู้ด้านสุขภาพด้านต่าง ๆ ที่ดีขึ้นเพื่อปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชที่ถูกต้องและเหมาะสม และเป็นข้อมูลสำหรับเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องในการเฝ้าระวังความเสี่ยงในการเกิดโรคจากการสัมผัสสารเคมีกำจัดศัตรูพืชของเกษตรกรที่มีพฤติกรรมการใช้ยาอยู่ในระดับสูงต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัจจัยส่วนบุคคล ปัจจัยนำ ปัจจัยเอื้อ ปัจจัยเสริม และความรอบรู้ด้านสุขภาพ มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชของเกษตรกรชาวไร่อ้อย ตำบลนาบ่อคำ อำเภอเมือง จังหวัดกำแพงเพชร

2. เพื่อศึกษาพฤติกรรมการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชของเกษตรกรชาวไร่อ้อย ตำบลนาบ่อคำ อำเภอเมือง จังหวัดกำแพงเพชร

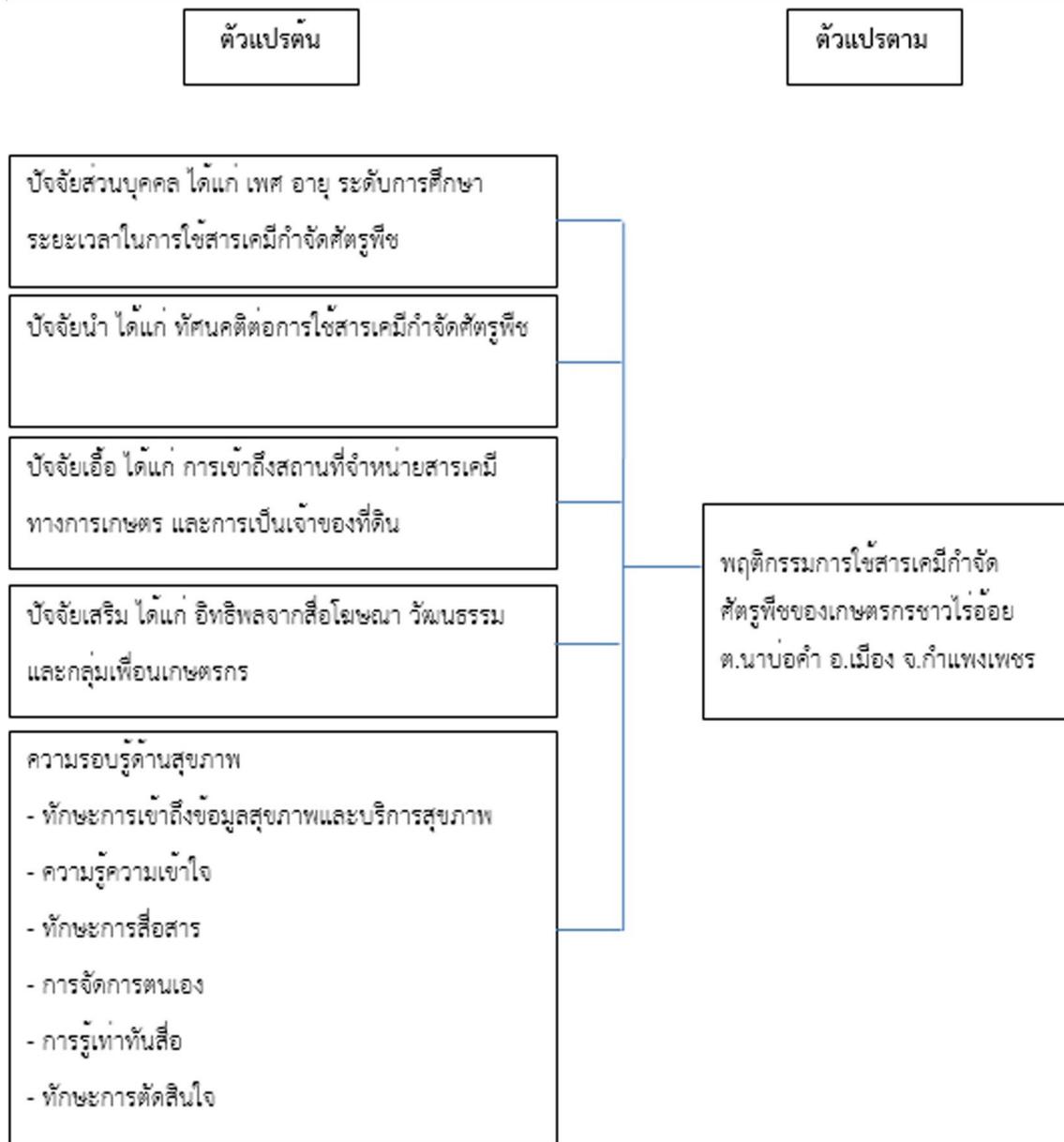
สมมติฐานการวิจัย

ปัจจัยส่วนบุคคล ปัจจัยนำ ปัจจัยเอื้อ ปัจจัยเสริม และความรอบรู้ด้านสุขภาพ มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชของเกษตรกรชาวไร่อ้อย ตำบลนาบ่อคำ อำเภอเมือง จังหวัดกำแพงเพชร

แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

แบบจำลองการวางแผนส่งเสริมสุขภาพ (PRECEDE-PROCEED Model) ของ Green and Kreuter (1999) เป็นกระบวนการวิเคราะห์เพื่อการวางแผนการดำเนินงาน สุขศึกษา ที่มีแนวคิดว่า “พฤติกรรมบุคคลที่มีสาเหตุมาจากหลายปัจจัย หรือสหปัจจัย” ดังนั้นจึงต้องมีการวิเคราะห์ถึงปัจจัยต่าง ๆ ที่มีผลต่อพฤติกรรมนั้น ๆ เพื่อนำมาเป็นข้อมูลในการวางแผนและกำหนดกลวิธีในการดำเนินงาน สุขศึกษา เพื่อเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมต่อไป โดยจำแนกปัจจัยที่ทำให้เกิดพฤติกรรมสุขภาพไว้ 3 กลุ่มด้วยกัน คือ ปัจจัยนำ ปัจจัยเอื้อ และปัจจัยเสริม และ นอกจากนี้ยังมีกรอบแนวคิดเรื่องความรอบรู้ด้านสุขภาพของ Sorensen et al. (2012) มีแนวคิดว่า “ความรอบรู้ด้านสุขภาพเป็นผลมาจากกระบวนการในการนำความรู้ ทักษะความสามารถต่าง ๆ มาสู่การตัดสินใจปฏิบัติพฤติกรรมสุขภาพ” โดยการศึกษาแบ่งองค์ประกอบ เป็น 6 ด้าน (Intarakamhang, 2017) คือ (1) ทักษะการเข้าถึงข้อมูลสุขภาพและบริการสุขภาพ (2) ความรู้ความเข้าใจ (3) ทักษะการสื่อสาร (4) การจัดการตนเอง (5) การรู้เท่าทันสื่อ และ (6) ทักษะการตัดสินใจ มาใช้ศึกษาปัจจัยที่อาจมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชของเกษตรกรชาวไร่อ้อยได้

กรอบแนวคิดการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาวิจัยเชิงพยากรณ์ (predictive research) รวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามที่กลุ่มตัวอย่างตอบด้วยตนเอง (questionnaire) เป็นเครื่องมือในการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ เกษตรกรชาวไร่อ้อย ตำบลนาบ่อคำ อำเภอเมือง จังหวัดกำแพงเพชร จำนวน 937 คน คำนวณกลุ่มตัวอย่างจากสูตรของ Krajcic and Morgan ได้จำนวน 261 คน โดยกำหนดเกณฑ์ในการคัดเลือกไว้ ดังนี้

1. เกษตรกรชาวไร่อ้อยและขึ้นทะเบียนในเขตตำบลนาบ่อคำ อำเภอเมือง จังหวัดกำแพงเพชร
2. สามารถสื่อความหมายเข้าใจ
3. มีความสนใจและยินดีให้ความร่วมมือในการวิจัย

ทำการสุ่มคัดเลือกกลุ่มตัวอย่าง ใช้การสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน (multi-stage random sampling) คือ การสุ่มตัวอย่างแบบกลุ่ม (cluster sampling) โดยแบ่งตามภูมิศาสตร์ของตำบลนาบ่อคำ ได้หมู่บ้านในเขตตำบลนาบ่อคำ จำนวน 3 กลุ่ม คือ เหนือ 6 หมู่บ้าน กลาง 7 หมู่บ้าน และใต้ 9 หมู่บ้าน จับฉลากตามกลุ่ม กลุ่มละ 2, 2 และ 3 หมู่บ้าน ตามลำดับ รวมได้ 7 หมู่บ้าน และสุ่มอย่างง่าย (simple random sampling) นำจำนวนเกษตรกรชาวไร่อ้อยแต่ละหมู่ที่ได้หาสัดส่วนเท่า ๆ กัน และนำรายชื่อเกษตรกรชาวไร่อ้อยมาสุ่มแบบจับฉลากใส่คืนที่ ให้ได้จำนวนครบ 261 คน

งานวิจัยครั้งนี้ได้รับการรับรองจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม รหัสเอกสารรับรอง ที่ 2018/03

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลได้แก่ แบบสอบถามที่กลุ่มตัวอย่างตอบด้วยตนเองประกอบด้วย 4 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคล เป็นแบบเลือกตอบและแบบเติมข้อความ จำนวน 4 ข้อ

ส่วนที่ 2 แบบสอบถามปัจจัยนำเข้า ปัจจัยเอื้อ และปัจจัยเสริม เป็นแบบ Rating Scale 5 ระดับ จำนวน 34 ข้อ

ส่วนที่ 3 แบบสอบถามและแบบทดสอบความรู้ด้านสุขภาพ ประกอบด้วย ด้านความรู้ความเข้าใจ เป็นแบบเลือกตอบ ด้านทักษะการเข้าถึงข้อมูลสุขภาพและบริการสุขภาพ ด้านทักษะการสื่อสาร ด้านการจัดการตนเอง ด้านการรู้เท่าทันสื่อ และด้านทักษะการตัดสินใจ เป็นแบบ Rating Scale 5 ระดับ จำนวน 49 ข้อ

ส่วนที่ 4 แบบสอบถามพฤติกรรมการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชของเกษตรกรชาวไร่อ้อย เป็นแบบ Rating Scale 5 ระดับ จำนวน 27 ข้อ

การตรวจสอบความตรงของเนื้อหา โดยผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 3 ท่าน พิจารณาความเที่ยงตรงของเนื้อหา ความครอบคลุมวัตถุประสงค์ของการวิจัย แล้วนำไปหาค่าดัชนีความตรงของเนื้อหาและปรับปรุงตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ ได้ค่า IOC รายข้ออยู่ระหว่าง 0.67-1

การหาค่าความเชื่อมั่นของเครื่องมือ นำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแล้วไปทดลองใช้ กับเกษตรกรชาวไร่อ้อย ที่มีลักษณะคล้ายคลึงกับกลุ่มตัวอย่างที่ต้องการจะศึกษา ในหมู่ที่ 6 จำนวน 40 คน แล้วนำข้อมูลที่ได้จากแบบทดสอบและแบบสอบถาม มาวิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่นของแบบทดสอบโดยวิธีการของคูเดอร์-ริชาร์ดสัน (Kuder-Richardson Method--KR-20) ได้เท่ากับ 0.74 และค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม โดยสูตรสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient) จากโปรแกรมสำเร็จรูป ได้เท่ากับ .74

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการรวบรวมข้อมูลการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตัวเอง โดยเก็บข้อมูลในระหว่างเดือนมกราคม ถึง มีนาคม 2562 มีขั้นตอนดำเนินการ ดังนี้

1. ผู้วิจัยทำหนังสือขออนุญาตเก็บข้อมูลถึงองค์การบริหารส่วนตำบลนาบ่อคำ
2. ดำเนินการเก็บข้อมูล โดยผู้วิจัยเข้าพบกลุ่มตัวอย่าง แนะนำตัว ชี้แจงวัตถุประสงค์ และขอความร่วมมือในการทำแบบสอบถาม

3. ผู้วิจัยให้กลุ่มตัวอย่างตอบแบบสอบถามด้วยตัวเอง โดยผู้วิจัยรอเก็บแบบสอบถามคืน พร้อมทั้งตรวจสอบความครบถ้วนสมบูรณ์ของข้อมูล

2. สถิติเชิงอนุมานใช้สถิติการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ Multiple Regression Analysis แบบ Stepwise ในการวิเคราะห์

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

1. สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าต่ำสุด ค่าสูงสุด และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ในการวิเคราะห์ข้อมูลส่วนบุคคลของกลุ่มตัวอย่าง

ผลการวิจัย

ตาราง 1

ข้อมูลส่วนบุคคลของกลุ่มตัวอย่าง

ข้อมูลส่วนบุคคล	จำนวน	ร้อยละ
เพศ		
ชาย	158	60.5
หญิง	103	39.5
อายุ		
26-46 ปี	100	38.3
47-67 ปี	136	52.1
68-85 ปี	25	9.6
$\bar{X}=51.26$, $SD=11.999$, $Min=26$, $Max=85$		
ระดับการศึกษา		
ไม่ได้เรียนหนังสือ	15	5.7
ประถมศึกษา	159	60.9
มัธยมศึกษาตอนต้น	54	20.7
มัธยมศึกษาตอนปลาย/ปวช.	27	10.3
อนุปริญญา/ปวส.	2	0.8
ปริญญาตรี	4	1.5
ระยะเวลาที่ใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช		
น้อยกว่า 1 ปี	9	3.4
1-5 ปี	44	16.9
6-10 ปี	78	29.9
มากกว่า 10 ปี	130	49.8

จากตาราง 1 ข้อมูลทั่วไป พบว่า กลุ่มตัวอย่าง ส่วนใหญ่ เป็นเพศชาย คิดเป็นร้อยละ 60.5 มีอายุ อยู่ในช่วง 47-67 ปี คิดเป็นร้อยละ 52.1 และมีระดับ

การศึกษาชั้นประถมศึกษาคิดเป็นร้อยละ 60.9 และ เกษตรกรมีการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชมานานมากกว่า 10 ปี คิดเป็นร้อยละ 49.8

ตาราง 2

ระดับพฤติกรรมการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกรายฉบับ (n = 261)

ระดับพฤติกรรมการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ระดับมาก (101-135 คะแนน)	239	91.6
ระดับปานกลาง (64-100 คะแนน)	21	8.0
ระดับน้อย (27-65 คะแนน)	1	0.4
$\bar{X}=119.1$, $SD=12.9$, $Min=27$, $Max=135$		

จากตาราง 2 พฤติกรรมการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช พบกลุ่มตัวอย่างมีระดับพฤติกรรมการใช้สารเคมีกำจัด ศัตรูพืชมากที่สุด ได้แก่ ระดับมาก จำนวนร้อยละ 91.6

รองลงมา คือ ระดับปานกลางและระดับน้อยจำนวนร้อยละ 8.0 และ 0.4 ตามลำดับ

ตาราง 3

ผลวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (multiple regression analysis)

ตัวแปรทำนาย	B	SEb	Bata	t	Sig
ความรอบรู้ด้านสุขภาพ (x_{14})	.430	0.040	0.553	10.689	0.000

Constant (a)=60.569, R=0.553, R²=0.306, Adjusted R²=0.303, F=114.251

จากตาราง 3 พบว่า ตัวแปรที่สามารถพยากรณ์ ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช ของ เกษตรกรชาวไร่อ้อย ตำบลนาบ่อคำ อำเภอเมือง จังหวัด กำแพงเพชร (Y) มีตัวแปรความรอบรู้ด้านสุขภาพ (x_{14}) เพียงตัวแปรเดียว โดยมีค่าสัมประสิทธิ์การพยากรณ์ (R²) เท่ากับ 0.306 แสดงว่า ตัวแปรความรอบรู้ด้านสุขภาพ สามารถพยากรณ์ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการใช้สาร เคมีกำจัดศัตรูพืช ของเกษตรกรชาวไร่อ้อย ตำบลนาบ่อคำ อำเภอเมือง จังหวัดกำแพงเพชรได้ ร้อยละ 30.3 สามารถ สร้างสมการพยากรณ์ในรูปแบบคะแนนดิบ และคะแนน มาตรฐาน ดังนี้

$$Y = 60.569 + 0.430 (x_{14})$$

$$Z = 60.569 + 0.553 (x_{14})$$

การอภิปรายผล

ผลการศึกษาพบว่าปัจจัยความรอบรู้ด้านสุขภาพ มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชของ เกษตรกรชาวไร่อ้อย ตำบลนาบ่อคำ อำเภอเมือง จังหวัด กำแพงเพชร โดยมีอิทธิพลทางบวกต่อพฤติกรรมการใช้ สารเคมีกำจัดศัตรูพืช มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดย สามารถอธิบายได้ร้อยละ 30.3 จากองค์ประกอบความรอบรู้ ด้านสุขภาพทั้ง 6 องค์ประกอบ คือ (1) ทักษะการเข้าถึง

ข้อมูลสุขภาพและบริการสุขภาพ เนื่องจากเกษตรกรชาวไร่อ้อยมีการได้รับข้อมูลจากเจ้าหน้าที่ทางการเกษตรที่เกี่ยวข้องเป็นประจำสม่ำเสมอ และมีการเข้าถึงข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชจากการเข้าถึงข้อมูลจากแหล่งต่าง ๆ ทางอินเทอร์เน็ต (2) ความรู้ความเข้าใจเนื่องจากเกษตรกรชาวไร่อ้อยมีการได้รับความรู้จากเจ้าหน้าที่ทางการเกษตร และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และการหาความรู้ด้วยตนเองจากแหล่งต่าง ๆ (3) ทักษะการสื่อสารด้านต่าง ๆ เนื่องจากเกษตรกรชาวไร่อ้อยมีการสื่อสารจากการรวมกลุ่มสมาคมชาวไร่อ้อยในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ข้อมูลและประสบการณ์ต่าง ๆ (4) การจัดการตนเอง โดยเกษตรกรชาวไร่อ้อยมีการกระบวนกรจัดการตนเองในการปฏิบัติพฤติกรรมการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชในการป้องกันก่อน ขณะ และหลังการใช้สารเคมี (5) การรู้เท่าทันสื่อความสามารถของเกษตรกรชาวไร่อ้อยในการรู้เท่าทันสื่อในการเลือกใช้ข้อมูลที่เหมาะสมที่สามารถเข้าถึงได้ง่าย และ (6) ทักษะการตัดสินใจ ความสามารถของเกษตรกรชาวไร่อ้อยในการเลือกตัดสินใจในการปฏิบัติพฤติกรรม การใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช มีความครอบคลุมทักษะและความสามารถทางปัญญาและทักษะการปฏิสัมพันธ์ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดความรู้ด้านสุขภาพ (health literacy) ของกิงแก้ว สำรวยริน และนิทรา กิจธรรวุดมิวงษ์ (Samruayruen & Kitreerawutiwong, 2018) คือ ความสามารถ การรับรู้ ความรู้ ความเข้าใจทั้งการอ่านออกเขียนได้ การคำนวณ รวมไปถึงความสามารถของบุคคลในการเข้าถึง เข้าใจ และใช้ข้อมูล โดยบุคคลสามารถนำข้อมูลทั้งหมดมาวิเคราะห์และเข้าใจข้อมูลพื้นฐานด้านสุขภาพและบริการที่จำเป็นมาใช้ในการตัดสินใจด้านสุขภาพ ทั้งเป็นการเลือกที่จะปรับมุมมองและนำไปประยุกต์ใช้เพื่อแก้ปัญหาและปฏิบัติพฤติกรรมใหม่ (Lorig & Holman, 1993) สอดคล้องกับกรอบแนวคิดของ Sorensen et al. (2012) อธิบายว่า ความรอบรู้ด้านสุขภาพเป็นผลมาจากกระบวนการในการนำความรู้ ทักษะความสามารถ ต่าง ๆ มาสู่การตัดสินใจ

ปฏิบัติพฤติกรรมสุขภาพ และสอดคล้องกับโมเดลของ Manganello (2008) พบว่า ความรอบรู้ด้านสุขภาพส่งผลต่อพฤติกรรมสุขภาพ แสดงให้เห็นว่าเกษตรกรชาวไร่อ้อย ต.นาบ่อคำ อ.เมือง จ.กำแพงเพชร จะนำเอาความรู้ความเข้าใจด้านสุขภาพ จากทักษะการเข้าถึง และทักษะความสามารถอื่น ๆ ไปประเมิน ตัดสินใจที่นำมาปฏิบัติในการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชของตนเอง

โดยผลการศึกษาพฤติกรรมการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช ของเกษตรกรชาวไร่อ้อย ตำบลนาบ่อคำ อำเภอเมือง จังหวัดกำแพงเพชร มีระดับพฤติกรรมการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชระดับมาก จำนวน 239 คน คิดเป็นร้อยละ 91.6 อธิบายได้ว่า เกษตรกรชาวไร่อ้อย ตำบลนาบ่อคำ อำเภอเมือง จังหวัดกำแพงเพชร แม้มีการได้รับความรู้จากเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องอย่างต่อเนื่อง แต่การเข้าถึงข้อมูล และการสื่อสารและการรู้เท่าทันสื่อต่าง ๆ การจัดการตนเอง และการตัดสินใจที่เกี่ยวข้องกับการใช้สารเคมีอาจยังไม่ถูกต้อง ทำให้เกษตรกรส่วนใหญ่มีระดับพฤติกรรมการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชระดับมาก

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย พบความรู้ด้านสุขภาพเป็นตัวแปรที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชของเกษตรกรเพียงตัวแปรเดียว หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรมีการวางแผน กำหนดนโยบาย หรือจัดทำโปรแกรมส่งเสริมให้เกษตรกรมีความรอบรู้ด้านสุขภาพด้านต่าง ๆ ที่ดีขึ้น เพื่อให้เกิดพฤติกรรมการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชที่ถูกต้อง และปลอดภัยต่อไป ข้อเสนอแนะในการทาวิจัยครั้งต่อไปควรมีการศึกษาปัจจัยอื่น ๆ ที่อาจมีอิทธิพลต่อพฤติกรรม การใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชของเกษตรกรเพิ่มเติม เพื่อให้ได้ข้อมูลสำหรับการวางแผนส่งเสริมพฤติกรรม การใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชที่ครอบคลุมมากขึ้น

References

- Bureau of Occupational and Environmental Diseases. (2016). *Occupational and environmental health problem and disease profile 2016*. Retrieved from http://envocc.ddc.moph.go.th/uploads/situation/01_envocc_situation_59.pdf. (in Thai)
- Bureau of Occupational and Environmental Diseases. (2017). *Occupational and environmental health problem and disease profile 2017*. Retrieved from http://envocc.ddc.moph.go.th/uploads/situation/01_envocc_situation_60.pdf. (in Thai)
- Green, L. W., & Kreuter, M. W. (1999). *Health promotion planning: An education and ecological approach* (3rd ed.). Mountain view, CA: Mayfield publishing.
- Intarakamhang, U. (2017). *Health literacy: Measurement and development*. Bangkok: Sukhumvit Printing. (in Thai)
- Lorig, K. R., Mazonson, P. D., & Holman, H. R. (1993). Evidence suggesting that health education for self-management in patients with chronic arthritis has sustained health benefits while reducing health care costs. *Arthritis & Rheumatism*, 36(4), 439-446.
- Manganello, J. A. (2008). Health literacy and adolescents: A framework and agenda for future research. *Health Education Research*, 23(5), 840-847. Retrieved from <https://doi.org/10.1093/her/cym069>
- Office of the Cane and Sugar Board. (2017). *Sugarcane growing annual report 2016-2-017*. Retrieved from <http://www.ocsb.go.th/upload/journal/fileupload/923-9999.pdf>. (in Thai)
- Samruayruen, K., & Kitreerawutiwong, N. (2018). Understanding on assessing health literacy. *EAU Heritage Journal Science and Technology*, 12(3), 1-13. (in Thai)
- Sangpakdee, K., Silprasit, K., Peangthai, D., Khwaiphan, W., Siriyan, S., & Kroeksakul, P. (2014). A study of chemical use behaviors of farmers in Ongkharak District, Nakhon Nayok Province, Thailand. *Khon Kaen Agriculture Journal*, 42(3), 375-384. (in Thai)
- Siripanich, S. (2013). Situation and health effects related to pesticides 2013. *Weekly Epidemiological Surveillance Report, Thailand*, 44(44), 689-92. Retrieved from http://www.boe.moph.go.th/Annual/AESR2013/wesr_2556%20digital/wk56_44.pdf. (in Thai)
- Sorensen, K., Van den Broucke, S., Fullam, J., Doyle, G., Pelikan, J., Slonska, Z., & Brand, H. (2012). Health literacy and public health: A systematic review and integration of definitions and models. *BioMed Central Public Health Journal*, 12, 80. <http://www.biomedcentral.com/1471-2458/12/80>.
- Thai Health Promotion Foundation. (2018). *Pesticide poisoning*. Retrieved from <https://www.thaihealth.or.th/Content/41568-โรคพิษจากสารกำจัดศัตรูพืช.html>. (in Thai)

